

БЕРА ЋЕВРИЗ НИШИЋ

ВАРИЈАЦИЈЕ
И АДМИНИСТРАТИВНИ
ФУНКЦИОНАЛНИ СТИЛ

АКАДЕМСКА МИСАО

Вера Тевриз Нишић

**ВАРИЈАЦИЈЕ И АДМИНИСТРАТИВНИ
ФУНКЦИОНАЛНИ СТИЛ**

Рецензенти

проф. др Миодраг Јовановић, Филолошки факултет Никшић

проф. др Душко Певуља, Филолошки факултет Бања Лука

проф. др Бранка Брчкало, Филозофски факултет Пале

Издавач

Академска мисао, Београд

Штампа

Академска мисао, Београд

Дизајн насловне стране

Борис Поповић

Тираж

200 примерака

ISBN 978-86-6200-036-1

Место и година издања: Источно Сарајево, Београд, 2024.

Објављивање књиге финансијски је подупрла Општина
Источна Илиџа.

НАПОМЕНА: Фотокопирање или умножавање на било који начин или поновно објављивање ове књиге –у целини или у деловима - није дозвољено без претходне изричите сагласности и писменог одобрења издавача.

САДРЖАЈ

1.	Предговор	1
2.	Пристап теми	3
3.	Српски језички простор.....	10
3.1.	Статус термина варијанта у српско(хрватско)ј лингвистичкој литератури.....	15
3.1.1	Варијантна лексика	20
3.2.	Варијантна синонимија	28
3.2.1	Лексичко посуђивање	32
4.	Синонимски парови: неокласична позајмљеница vs. домаћи еквивалент	37
4.1.	Фактор/čimbenik.....	38
4.2.	Квартал/tromjesečje	41
4.3.	Економија/gospodarstvo.....	44
4.4.	Пензија/mirovina, пензионер/umirovljenik	49
4.5.	Графикон/slika	51
4.6.	Ефекат/učinak	54
4.7.	Курс/tečaj.....	57
4.8.	Период/razdoblje	60
4.9.	Систем/sustav.....	62
4.10.	Акција/dionica	64
4.11.	Инвестиција/ulaganje	66
4.12.	Ауто-пут/autocesta.....	71
5.	Синонимски парови: права позајмљеница vs. домаћи еквивалент	74
5.1.	Буџет/proračun	75
5.2.	Ниво/razina.....	78
6.	Синонимски парови с ријечима словенског коријена	81
6.1.	Домаћинство/kućanstvo	82

6.2. Учешће/udio	84
6.3. Услов/uvjet	86
6.4. Снабдијевање/opskrba	88
6.5. Лице/osoba	91
6.6. Одбор/vijeće	93
6.7. Путарина/cestarina	95
7. Ка синтези	97
8. Извори	105
9. Литература	105
10. Индекс појмова	115
11. О аутору	117

1. ПРЕДГОВОР

Крајем прошлог вијека на нашим просторима десиле су се крупне и значајне територијалне и друштвено-политичке промјене, које су битно утицале и на статус српског језика. Након насилног распада државе СФРЈ, ратним конфликтом између њених етничких заједница, у државама које су се осамосталиле, промовисани су, заједно са национално-политичким, и њихови национално-филолошки програми, засновани на разликовању посебних *језика*, односно на варијантној раслојености српско(хрватско)г језика. У доказивању утемељености различитих имена за језик којим се говорило у бившим републикама СФРЈ, промовисани су различити (квази)критеријуми и нови(ји) видови језичко-културолошке поларизације, а у основи пројекта издвајања најприје хрватског, потом босанског/бошњачког и, на крају, црногорског *језика* нашла се методологија свођења српског језика на статус варијанте.

Постдејтонска Босна и Херцеговина у службеној употреби има три стандарднојезичке варијанте именоване као три језика – српски, хрватски и босански/бошњачки. С тим у вези, службена кореспонденција у ентитетским и државним институцијама БиХ подразумијева да се документи појављује у три стандарднојезичке верзије, чије се посебности огледају првенствено у лексичким специфичностима. Те специфичности остварују се захваљујући прије свега синонимским релацијама које

успостављају лексичке јединице које носе и варијантски предзнак. А постојање синонима на нивоу језика као дијасистема у варијантски раслојеном типу језика какав је и српски увијек је нужност и објективна стварност јер је оно често основни показатељ варијантности. Досадашња испитивања синонимије у вези са варијантском раслојеношћу српског књижевног језика, колико је нама познато, најчешће се свде на попис варијантских разлика који не прати и анализа конкретног језичког материјала. Зато циљ овог истраживања и јесте да се критеријално издвоје и опишу семантичко-стилистички модели лексичког варирања троваријантних текстова који се јављају у службеној употреби. При интерпретацији и типологији примјера полазили смо са лексичко-семантичких, функционалностистичких и нормативних аспеката, што је у складу са остваривањем службене комуникације у данашњој Босни и Херцеговини.

2. ПРИСТУП ТЕМИ

Распад СФРЈ одразио се, између осталог, и на разградњу тзв. српскохрватског језика, односно на његово претварање у низ језичких стандарда-наследника. Боље речено, свједоци смо да се на тлу јужнословенских језика њихов број из деценије у деценију „арбитрарно мења (барем у њиховом стандардизованом лику)“, а хоће ли се какав лингвистички варијетет сматрати језиком или пак дијалектом, предмет је вјечитих „лингвистичко-политичких, глотополитичких спорова“ (Радовановић 2014: 32). Поткрај 1995, спољном интервенцијом, заустављен је рат на простору Босне и Херцеговине, коју данас чине три народа и три *језика*, са *федерацијом* за два народа (за бошњачки и хрватски) и *републиком* за један (српски народ). Према Уставу Републике Српске, статус службених језичких израза¹ у постдејтонској Босни и Херцеговини², имају „језик српског народа, језик

---

¹ О мотивима перифрастичког именовања језика у Уставу Републике Српске в. Бабић (2016: 20).

² Камен темељац Босне и Херцеговине као државе, како пише Б. Брборић, „донекле постојеће само под комунизмом, ударила је Аустроугарска“, а чији је слом започео Сарајевским атентатом. Комунистичка партија Југославије успоставила је 1945. Босну и Херцеговину као „тампон републику“, а двадесетак година касније „прогласила је муслимане за нацију под конфесионалним именом (формално 1967. године, с амандманима на Устав Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине)“ (Брборић 1996: 23).

бошњачког³ народа и језик хрватског народа“⁴ (уп. Устав Републике Српске, члан 7). На равноправност трију стандарднојезичких израза у службеној употреби понајвише је утицала међународна заједница, па се у ентитетским и тзв. државним институцијама, министарствима и другим органима, документи израђују прилагођени трима стандарднојезичким нормама и објављују ћирилицом и латиницом, те на енглеском језику. Такав модел остваривања службене комуникације није оригиналан на нашим просторима. Познато је да су се и за вријеме српскохрватске језичке фазе савезни закони, други прописи и општи акти доносили у три „истојезичке српскохрватске верзије – у источној варијанти (само ћирилицом и екавски), у западној варијанти (само латиницом, ијекавски се подразумева) и у тзв. босанскохерцеговачком стандарднојезичком изразу (наизменично ћирилицом и латиницом, један број *Службеног листа СФРЈ* једним, а други другим писмом, при чему је ијекавица – понешто друкчија од западноваријантне, такође подразумева)“ (СЈП 2007: 49).

Претходна испитивања лексичких разликовних црта између трију варијантних израза у административном

---

³ Име такозваног бошњачког/босанског језика, с обзиром на име саме земље, Босна и Херцеговина, једино би исправно могао гласити „босанскохерцеговачки“. Једино исправни, дакле, ако се мисли на земљу Босну и Херцеговину, а не само на Босну као њен дио, или покрајину у оквиру те земље. Према одлуци Одбора за стандардизацију српског језика, од именице *Бошњаци* придев гласи *бошњачки*, а не *босански* (Брборић и др., 2006: 61-72).

⁴ У другој, у бошњачкој и хрватској верзији, гласи: „Službeni jezici Federacije BiH su: bosanski jezik, hrvatski jezik i srpski jezik. Službena pisma su latinica i ćirilica“ (в. Реметић 2014: 41).

регистру државних институција Босне и Херцеговине показала су да успостављање разлика у оквиру истог језика није „механички процес кодиколошко-стандардолошке природе“ (в. Бабић 2016: 106), тј. показала су колико пракса за стандардолошком прокламацијом заостаје (в. Ћевризи-Нишић 2007). То потврђују и резултати истраживања лексичких разлика провођених у оквиру тзв. боснистике, с тим што се у њима варијантне специфичности представљају разликама између *стандардних језика* (в. Мешановић-Меша 2019; 2022; Мићић 2009). С тим у вези, у истраживању насловљеном *Језик у босанскохерцеговачком законодавству* ауторка Емира Мешановића-Меша (2019) констатује да у законодавно-правним документима БиХ употребу једне лексеме из једног лексичког пара није лако задржати ни у једној цијелој верзији, па се „у једној верзији поред уобичајене лексеме нађе и синоним који се користио у другим верзијама или се у другом извору на истом језику потврди присуство те лексеме чијом је употребом начињена разлика према другим верзијама у првом случају“ (244). Иста ауторка закључује како се и „на лексичком нивоу уочава [...] присуство исте јединице у свим језичким верзијама извора“ (2019: 244), те да се „у језичким верзијама извора могу наћи и оба члана из синонимног пара, па се у све три језичке верзије користи и *контрола* и *надзор*, и *надређен* и *претпостављен*, и *област* и *подручје*, и *орган* и *тијело*, и *период* и *раздобље*, и *учествовати* и *судјеловати*“ (2019: 249). У другим оцјенама актуелног модела троваријантне

службене комуникације у данашњој БиХ, у чијој су позадини „преводачки“ послови на „језицима“, неријетко се истиче да је ријеч о „мање-више механичкој измјени појединих ријечи, за које се зна да су национално обојене, поготово кад нису у питању оригинални преводи [...] са енглеског, већ адаптирање једног превода на три верзије“, чији је резултат „језик који је вјештачки“ (в. Менесланд 2005: 512). Тиме се заправо још једанпут потврђује да језичким системом управљају иманентни процеси саморегулисања и супротстављају се процесима насилног регулисања.

Грађу на којој темељимо наше истраживање ексцерпирана је из тромјесечних издања *Билтена* Централне банке Босне и Херцеговине⁵. *Билтени* су периодично службено гласило Централне банке БиХ, у којем се износе и сумирају резултати рада ове институције, и који се јављају прилагођени трима стандарднојезичким изразима, са превагом особина типичним за српску, хрватску или бошњачку варијанту. Чине их службени извјештаји економске тематике у којима се доносе макроекономске анализе и статистике из финансијског сектора⁶. *Билтени*, писани језиком економске струке, припадају пословном подстилу административно-правног функционалног стила, а будући да имају и информативни

---

⁵ Текстови *Билтена* из којих смо ексцерпирани примјере односе се на период март-јун 2016. године, и преузети су са званичне странице Централне банке Босне и Херцеговине.

⁶ Иначе, банкарско-финансијска терминологија, због своје природе и ширине употребе, не припада затвореном систему термина, већ је отворена општем лексичком фонду српског језика у цјелини (исп. Ђордан: 2016).